

Munksjö - samling av trycksaker - 33

Munksjö

Vardagstryck

National Library
of Sweden

Om
Förhydning •

och

• **Takspänning**

Påminnelser

af

Munksjö Pappers Bruk

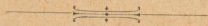
För

Om
Förhydning och Takspänning

Påminnelser af

Munksjö Pappers Bruk.

J. Jahns Boktryckeri, Jönköping.

1894

Med f
boningshuse
helst bådad
bränslebesp
korering m
Förhy
slag: yttre
om yttre
klädande
klädseln.

Enär
vis starkt
het, är det
Papp af eri
neras med
gång det ut

Munks
levererat s.
ämne genor
gare qualite
Asfalterad fl

Dessa
nämnda ega
antiseptiska
ven att utest

Enär e
pappsorternas
har Munksjö
impregnerad
rande egensk

För att
vara verksam
af tillräcklig

Om Förhydning och Takspänning.

Med förhydning menas, att, genom beklädnad med papp af boningshusets väggar, ut- eller invändigt, och hvad trähus beträffar helst bådadera åstadkomma dragfria, varma och sunda bostäder, bränslebesparing och ett passande underlag för rummens dekorerings med tapeter eller genom målning.

Förhydningen af väggar delar sig enligt sakens natur i tvenne slag: *yttre* och *inre*, men endast på trähus kan det blifva fråga om *yttre* förhydning med papp, d. v. s. om timmerväggens beklädande med därtill passande papp under den *yttre* brädklädseln.

Yttre förhydning.

Enär den papp, som härför skall användas, blir förhållandevis starkt utsatt för naturens åverkan, enkannerligen för fuktighet, är det nödvändigt att den för ändamålet är särskildt egnad. Papp af erforderlig styrka bör därför för detta ändamål impregneras med ett ämne, som verksamt motstår fukten på samma gång det utestänger drag och motar kölden.

Munksjö Pappersbruk har sedan sin början för 32 år sedan levererat s. k. asfalterad förhydningspapp, d. v. s. en medelst asfaltämne genomdränkt papp. Numera, sedan efterfrågan af en billigare kvalitet gjort sig gällande, tillverkas äfven en s. k. *Tunn Asfalterad förhydningspapp*.

Dessa förhydningspappsorter liksom ock den här nedan nämnda ega dessutom i hög grad förmågan att på grund af sina antiseptiska egenskaper ej blott hindra röta i träverket, utan äfven att utestänga bakterier och slika smittoämnen.

Enär emellertid de förenämnda asfalterade Förhydningspappsorternas lukt gör dem mångenstädes mindre omtyckta, så har Munksjö Pappersbruk sedan cirka 10 år tillverkat en *Luktfri impregnerad Förhydningspapp*, som med kanske än större isolerande egenskaper förenar fördelen af att vara fullkomligt luktfri.

För att en sådan förhydning ej endast det första året skall vara verksam och gagnelig fordras, ej blott att sjelfva pappen är af tillräcklig hållfasthet utan ock att impregneringen ej bort-

dunstar och blir överksam. Särskildt detta senare blir fallet då impregneringen sker utan sakkunskap eller i afsigt att åstadkomma billiga tillverkning.

Den *Luktfria impregnerade Förhydningspappen* förmedlar öfvergången till tal om invändig förhydning, enär den på grund af sina egenskaper af såväl luktfrihet som ogenomtränglighet för fukt och bakterier egnar sig för invändig förhydning i vissa fall.

Inre förhydning.

Hvem har nu ej reda på att sjukdom och död kunna lura på oss genom en osund trossbotten och en dålig grundluft. Dessa faror motas fullständigt om under golfplanket och öfver trossningen anbringas ett tätt slutande hvarf af *Luktfri impregnerad Förhydningspapp* och detta bör ske ej allenast i husets nedersta våning utan i hvarje golf för utestängande af nedifrån uppåstigande smitta och osund luft samt för att hindra uppkomsten af förruttnelseprocesser i golffyllningen.

Specielt för Hrr målare kan den *Luktfria impregnerade Förhydningspappen* vara till god tjänst i och för det lyckliga utförandet af målning invändigt i stenhus. Hvilken fackman känner ej huru som det alltför lätt inträffar, vid målningen af större eller mindre paneler i stenhus, i synnerhet då brädska är å färde och stenhuset nytt, att å målningen på panelen uppstår vattenblåsor eller annan skada genom från stenväggen afdunstande fukt. — Det är ett genom erfarenhet bevisadt faktum, att, derest *Luktfri, impregnerad Förhydningspapp* anbringats under panelen, målningen ej kan lida af möjlig fukt från väggen.

Äfven i andra fall, der det gäller att skydda sig mot fukt och att utestänga skadliga gaser, gör den *Luktfria impregnerade Förhydningspappen* sin säkra tjänst.

Öfvergående till den egentliga invändiga förhydningen af hus måste vi särskilja förfaringssätten vid behandlingen af trä och stenhus. Följande Munksjö Pappersbruks utveckling, börja vi då med beskrifvandet af förhydningen i trähus.

Den invändiga förhydningen af ett boningsrum afser, dels att gifva alla rummets vanligen ej så särdeles jemna träväggar en lämplig, slät yta för detsamma prydliga utstyrsel medelst tapeter eller oljemålning, dels att å ytterväggarna åstadkomma ett verksamt skydd mot drag, som lätt uppstår genom otätheter i väggen, och dels att åstadkomma en god isolering mot stark köld eller öfverdrifven värme, som vilja intränga genom den numera vanligtvis tunna timmerväggen.

Härför
sitt framtid
hvilken
Förhy
persbruks
potenterad.
såsom råm
ställda. Se
pappen och
därför lämp
endast tillv
mäns råd s
Det t
mellanband
allt för o
hållande,
Pappersbru
pappens m
sorter, läm
görligt vor
På te
hög rabatt
Det ä
mindre beva
genom, att
ningspapp
rabatt men
litéen, af v
räknas, man
För be
måste naturl
papperets.
der, anses va
man det inne
Munksjö
som af rätts
längre tid, an
material, då de
för de växtfibr
ning med ken
hålla preparer
dighet och va
handlad lump.

Härför önskar ock den omsigtsfulla husegaren och den om sitt framtida anseende måne målaren att använda en papp, med hvilken förhydningspapp eger ett långvarigt bestånd.

Förhydningspapp i »långa banor» är en af Munksjö Pappersbruks grundläggare gjord ursprunglig uppfinning fastän ej patenterad. Under många år tillverkades den af halm och lump såsom råämnen och blefvo den tidens anspråk därmed tillfredsställda. Sedermera ställdes högre fordringar på en slät yta hos pappen och Munksjö öfvergick därför till användandet af andra därför lämpligare fibrer men har alltid fasthållit som regel, att endast tillverka sådan papp, som efter egen erfarenhet och fackmäns råd synes böra vara den reelaste och ändamålsenligaste.

Det torde hafva förefallit en och annan förbrukare eller mellanhand som om Munksjö Pappersbruk under de sednaste åren allt för ofta ändrat sina förhydningspappkvaliteter. Detta förhållande, om det nu så varit, har sin grund deri, att Munksjö Pappersbruk, sina traditioner likmätigt och såsom förhydningspappens moder, velat bjuda den konsumerande allmänheten pappersorter, lämpade efter de förändrade tidsförhållandena och så vidt görligt vore till de pris, som man ville betala.

På tal om pris kunna vi ej undgå att påpeka, hurusom en hög rabatt å en vara ingalunda är detsamma som ett lågt nettopris.

Det är ett märkligt faktum, att ej allenast i köpenskap mindre bevandrade förbrukare utan ock köpmän bedraga sig däri-genom, att de tro en med vårt fabrikat konkurrerande förhydningspapp vara billigare därför att den säljes med en högre rabatt men till betydligt högre bruttopris än motsvarande kvalitén, af vår tillverkning fastän om det faktiska nettopriset uträknas, man skall finna vår i verkligheten vara den billigaste.

För beståndet hos en förhydningspapp mot tidens åverkan måste naturligtvis gälla samma lagar, och erfarenheter, som för papperets. Det är nogsamnt bekant, att papper, på goda grunder, anses vara mindre hållfast mot tidens tand om ock i den mån det innehåller slipad trämassa.

Munksjö Pappersbruk vill därför icke uti förhydningspapp, som af rättsinnig tillverkare måste afses att ega bestånd för längre tid, använda ett enbart på mekanisk väg behandlad råmaterial, då det direkt härstammar från växtverlden. Vi behandla därför de växtfibrer, som användas för förhydningspapp medelst, kokning med kemiska agentier sålunda, att de på lämpligaste sätt blifva preparerade för sitt ändamål och få derför passande smidighet och varaktighet till största möjliga likhet med väl behandlad lump. En följd häraf är emellertid att fibrerna i vår

papp, eller de växttrådar, hvars sammanfiltning inbördes bildar pappen, ega en viss spänstighet, som måste medtagas i beräkningen, då pappen behandlas. En papp, liksom papper, enbart eller till stor del af slipadt trä, är liksom död. En papp eller ett papper, som enbart eller till större delen innehåller ett kemiskt behandlad råämne, har liksom lif och måste vid användandet behandlas därefter. Därutaf kommer sig, att en måleriarbetare, utan erfarenhet och utan eftertanke, någon gång lyckas mindre väl vid spänningen med vår papp och finner sig bättre vid att använda en ringare qualité.

Allmänna förhållningsregler.

Vi skola nu tillåta oss att anföra några allmänna förhållningsregler för invändig förhydning:

Pappbanorna afskåras så att de för bättre fästes skall räcka några tum utpå taket och inunder golfpanelet. Derefter fuktas dessa afskurna pappbanor jemnt och lindrigt med lim eller klister-vatten. Särdeles viktigt, synnerligast vid bättre pappslag, är att denna fuktning sker genom en jemn öfverstrykning — ej »dänkning». En ojemnt fuktad papp kan visserligen låta spänna sig slät; men det inträffar allt för ofta efter sålunda skedd spänning, att pappen på något ställe bugtar sig, kanske ock på något ställe spricker sönder, och faran härför är större ju bättre och fiberstarkare pappen är.

En jemn och lagom fuktad pappbana ligger utlagd på golfvet slät och rak. Anmärkas bör, att äfven god papp kan ofuktad och utrullad på golfvet visa uppstående kanter liksom om den vore längre i kanterna; detta beroende därpå, att pappen, väl torkad på pappmaskinen, dragit till sig fukt i ändarne och derigenom derstädes svällt ut något.

Viktigt nog är att pappbanorna blifva lagom fuktade. En allt för litet fuktad pappbana spänner sig ej tillräckligt; för mycket fuktade banor kunna spänna sig för hårdt, så att sprickor uppstå, spikar utdragas och fönster och dörrfoder bugtas. Pappen kan ock genom för mycken fuktning blifva så lös, att den vid handterandet onaturligt utsträcker så, att den derefter vid torkningen ej kan återtaga sin naturliga form, gifvande på så sätt en ojemn och bugtigt spänd vägg.

De sålunda fuktade pappbanorna böra under några timmar få ligga öfver hvarandra, på det att fuktigheten måtte jemnt fördelas.

Derefter fastnubbar man pappbanornas ändar tätt vid taket,

låtande en remsa af pappen löpa in på taket, för att der fastklistras, och likaså under platsen för golfpanelet vid golfvet. Långsidorna låter man falla 3 tum öfver hvarandra. Sömmarnes beröringsytor bestrykas med starkt, väl kokt och tjockt klistre, hvartill äfven något draglim användts, och häftas längs sömmarne med passande tapetnubb eller spik, högst till hälften inslagna.

Öfverallt, der pappen spikas, vare sig för godt såsom vid ändarne eller i sömmarne för häftning, bör detta ske genom en utanpå pappen lagd smal och tunn papprensa. Detta i förra fallet, för att skydda pappen mot skadande hammarslag och för att gifva pappen ett jemnare och säkrare fäste, samt i sednare fallet, för att underlätta häftspikens borttagande, som då kan ske på en gång derigenom att papprensan varsamt drages från vägen nedifrån och uppåt. Häftspikarne å pappbanornas sömmar få ej borttagas förrän skarfvarne kännas fullt torra.

Enär, såsom naturligt är, pappbanorna ansträngas vid spänningen vid alla hörn, så böra desamma befästas vid golf- och takhörn med en spikrad snedt öfver omkring 6 tum från hörnet.

Då man afser en god, väl bestående spänning bör man ej låta pappens torkning ske allt för hastigt vid starkt luftdrag och öfverallt öppna fönster och dörrar. Klistret uti skarfvarne torkar naturligtvis något saktare än fuktigheten uti pappen. Derför kan ock inträffa, synnerligast vid användande af stark och långfibrig papp med större spänningsförmåga, att, då sjelfva pappbanorna vid stark luftvexling få torka alltför fort i förhållande till skarfvarne, dessa (banorna) vid sin sammandragning slita upp klisterskarfvarne, som då trasas sönder af häftspikarne. Man förebygger detta genom att varsamt fukta öfver pappbanorna med en svamp eller dylikt vid behof.

Förhrydningspappen fästes vid fönster- och dörr-karmar med både klistre och spik. Härvid iakttages noga, att pappen får sticka fram mellan fodret och karmen åtminstone till $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ tum från dagkanten. Härigenom bildar pappen en tät packning, som hindrar ett annars både vanligt och obehagligt drag.

För att skarfvarne ej må blifva synliga under tapeten eller oljemålningen böra de väl afslipas och sedan fyllas med godt spackelkitt.

Vill man spanna Förhrydningspapp på stenväggar, så böra lister på lagom afstånd efter pappens bredd infällas så, att pappbanornas skarfvar kunna spikas och klistras på listerna.

En vällyckad förhrydning fordrar således, utom god vana, både omsigt och eftertanke under arbetet, hvilket förfaringssätt dock ej i ringaste mån behöfver hindra det prisbilliga utförandet.

Vi föra i handeln 3:ne kvaliteter för förhydning af trähus: **Kraftpapp, Väggpapp och Spännpapp** (dessa båda sednare i lika kvalitet men af olika tjocklekar) samt **sekunda Förhydningspapp, tjock och tunn** (båda likaledes samma qualité, men af olika tjocklekar).

Kraftpappen besitter synnerlig stor styrka och seghet och har ej närmelsevis sin like härutinnan bland förhydning använda pappsorter. För dess fiberstyrkas skull bör den behandlas med försigtighet vid spänningen; han ger då ock riklig ersättning för kostnad och möda genom den varaktigaste och starkaste väggbeklädnaden.

Väggpappen innehåller goda fibrer samt är ljus till färgen liksom spännpappen. Den värderas därför särskildt, då tunna tapeter eller billigare målning användas.

Spännpapper egnar sig på grund af sin ringare tjocklek bäst för mellanväggar och för takspänning.

Sekunda Förhydningspapp är vår billigaste kvalitet och kanske den lättaste att spänna, men är därför ej en slipträspapp. Om den tunna gäller ock, att den passar bäst för mellanväggar och tak.

Stenhus-Väggpapp.

Att spänna förhydningspapp på stenväggar är något omständligt, ofta olämpligt och torde ej ofta försökas. Förhydningspappen är afsedd för trähus och der på sin rätta plats. Stenhusväggen behöfver emellertid fullt ut lika väl som träväggen en inre beklädnad för att göra boningsrummet behagligt.

Stenväggen kännes alltid kylig, är ofta något fuktande och i nybyggda stenhus fuktar väggen starkt tillfölje af att kalken i murbruket aflemnar stora quantiteter vatten under det den kol-syrbindes.

Vid förhydning af en stenhusvägg med papp ställes på pappen på grund af sakens natur helt andra fordringar än då det gäller förhydning af trähus, och dessa fordringar hafva ej varit alldeles så lätta att uppfylla.

Att spänna pappen på en stenvägg, som ej kan befaras sjunka eller slå sig, såsom förhållandet kan bli i ett trähus, är, som sagdt, ej naturenligt. Pappen måste säkert och varaktigt kunna fastklistras vid den kalkrappade väggen och bör därför, sedan den klistrats på väggen, vid torkningen ej märkbart samman-draga sig i motsats till hvad som är önskvärdt hos papp, som användes i trähus. Pappen för stenhus bör ock bland annat vara

särdeles starkt värmeisolerande för att kunna verksamt skydda boningsrummet mot väggens kyla. En stenvägg är, som bekant, förhållandevis mycket värmeledande.

Efter många försök har det lyckats oss att åstadkomma en en papp — »*Stenhus-Väggpapp*», — som synnerligt väl lämpar sig för sagda ändamål, och hafva vi och andra med denna papp erhållit varma och trefliga rum i stenhus. Att den ej ännu kommit i så allmänt bruk, som önskvärdt varit, beror därpå, att vi ej haft tillfälle att energiskt göra allmänheten bekant därmed och emedan byggnadsverksamheten, så som den nu för tiden bedrifves, lägger hinder i vägen för en något ökad påkostning hvad rummens färdiggörande beträffar.

Den kalkputsade väggen är, som bekant, till sin yta ej lämplig för att direkte derå uppsätta tapeter eller att derå utföra oljemålning. Man påklistrar därför förut tunnt papper, tidningsmakulatur och dylikt. Om man nu skulle vilja åstadkomma en något så när god isolering af stenväggens kyla och fukt medelst sådan papperspåklistring i tjockt lager, så måste man betänka, att det använda papperets natur ej egnar sig för ändamålet, att klister- och papperslagret skulle blifva väl tjockt för att ega godt bestånd, och att detta förfaringssätt säkerligen skulle blifva lika dyrt, kanske dyrare än om *Stenhus-Väggpapp* användts, då ändamålet vunnits på ett vida mera tillfredsställande sätt, och då man finge en väggyta mera passande för vidare fulländning och ornering.

Då *Stenhus-Väggpapp* blir använd, så behöfver man ej utröka murverket för att utdrifva dess fukt, åtminstone ej i någon högre grad, om murningen skett under något så när normala förhållanden. Härigenom blir murbruket, hvars kalk då på ett naturligt och långsamt sätt, får kolsyre- och silikat-bindas, betydligt starkare än eljest.

Då *Stenhus-Väggpappen* skall anbringas, bör kalkputsen vara minst 14 dagar gammal och väl torr. Det är ändamålsenligt att först öfverstryka putsen med klister eller lim, hvartill satts något olja. Särskildt böra hörnen inoljas med någon simpel oljefärg. Denna bestrykning bör få torka och oljefärgen förharsa sig, innan pappens uppfästande företages, på det att den må säkert fästa.

Då väggen är i ordning för pappens påklistring afskäres denna i längder efter rummets höjd. Dessa böra öfverstrykas jemnt med magert limvatten medelst en svamp eller dylikt och läggas i hög samt öfvertäckas. Så få de ligga till dess de äro jemnt genomfuktade. Under tiden öfverstrykes väggen med ett starkt, tjockt och välkockt klister, hvartill satts något venetiansk

terpentin och alun. Pappbanorna, som böra vara genomfuktade och smidiga, bestrykas nu jemnt med samma klister på den sidan, som ej fuktats med vatten, undan för undan och uppfästas på väggen.

Dervid iakttages:

att första banan kommer fullkomligt lodrätt;

att banorna fasttryckas med handen uppifrån och nedåt samt att dervid all luft undantränges;

att hvarje bana kommer tätt i kant med föregående bana;

att, sedan banan blifvit med handen fasttryckt vid väggen, åt alla håll väl utstruken och alla rynkor och blåsor borta, man med t. ex. en afrundad träbit noggrant fastgnider pappen vid väggen såväl på midten som ock i synnerhet i kanterna, till dess den fastnat öfverallt.

Om någon luftblåsa är svår att aflägsna, så sticker man ett fint hål i den och utklämmer luften.

Skulle rummets höjd vara så stor att pappbanan blefve ohandterlig, så kan man dela den i två, iakttagande man blott att de noga afskäras i rät vinkel, så att de passa mot hvarandra och att kanterna komma i rätta linier, så att fogarne gå väl ihop.

Pappen bör få torka långsamt, hvarför den ej får utstättas för starkt drag, ej heller bör temperaturen genom eldning höjas öfver 18 grader.

Skall pappen oljemålas så bör den få torka en vecka. Tapeter kunna påklistras något tidigare.

Skulle det efter pappens torkning visa sig, att densamma i följd af felaktig fuktning eller klistring på något ställe ej fäst vid väggen utan slår ifrån denna så att buckla uppkommer, så uppskäres det bugtiga stället med två snitt i kors tvärs öfver hvarandra. Pappfikarne uppböjas, bestrykas med klister och fastgnidas vid väggen, hvarvid öfverflödet af klister utklämmas genom snittskarfvarne.

Det är själfklart, att så uppklistrad papp, som ej har luft- rum bakom sig, ej kan fortleda eld och följaktligen ej är eld- farlig.

Då äldre stenhus skola omtapetseras är denna papps användande af synnerlig nytta, enär densamma ej blott gör lägenheterna varmare, utan ock underlättar orneringens prydliga anbringande samt gör denna varaktigare.

Trähus reveteras numera ofta invändigt; dervid bör man ej försumma att använda stenhus-väggpapp på ofvan beskrifvet sätt, emedan man då har den extra fördelen att putsen bättre kvarhållles vid väggen. Denna förhyndning är då både billigare och ändamålsenligare än beklädnad med väf eller boisering.

Användandet af denna vår *Stenhus-Väggpapp* medför det goda:

att nybyggda stenhus kunna förr göras beboeliga utan risk för fukt och ohelsa;

att utrökning af murverket ej behöfver användas utan kan kalken deri få silikat- och kolsyre-binda sig långsamt och på naturligt sätt, då, som bekant, murbruket vinner högst betydligt i styrka;

att rummen kunna beqvämare, bättre och varaktigare orneras vare sig med tapet eller oljemålning;

att inre väggputsen ej så lätt skadas, hvarken genom åverkan eller derigenom att densamma slår sig från väggen; samt

att rummen blifva betydligt varmare och angenämare.

Takspänning.

Till spänning af innertak gäller i hufvudsak detsamma som sagts om innerförhydning af väggar i trähus.

Onekligen får man de bästa taken vid användandet af en derför lämplig papp: Spännpapp eller tunn Förhydningspapp; taken kunna då efter såptvättning flera gånger omstrykas än hvad fallet kan blifva, då ett tunnare och vanligen lösare spännpapper användes.

Spännpapperet vill man gerna just för takspänningens tekniska utförande hafva i viss grad mjukt och löst, hvarigenom ej kan undgås att papperets styrka måste minskas. Ett rent papper, som t. ex. vårt Fidelerullpapper, utan tillsats af surrogaterna, slip-trämassa och lera, ger, om man lyckats spänna det väl, ett starkt och godt tak, men det surrogatblandade papperet låter vid arbetet lättare behandla sig. Det sednare tager till sig färgen snabbt och säkert samt »torkar upp» väl. Vårt Fidelerullpapper, som är starkt limmadt och har starka, kraftiga fibrer, måste fuktas varsam och är något svårare att måla öfver jemnt och snabbt. Har man färgen något för limstark, så torkar ej papperet upp i önskvärd grad.

Vi tillverka derför efter samråd med framstående kännare inom måleribranchen ett med lump blandadt spännpapper, som vi tro motsvara fordringarna såväl på lätthandterlighet som varaktighet.

